

TA'LIM JARAYONINI BOSHQARISH USULLARI

*Alimova Oygul Imomaddin qizi**Zoirova Nargiza Umar qizi**UMFT universiteti talabalari*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonini boshqarish tushunchasi, uning mohiyati va ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati keng yoritilgan. Ta'lim jarayonini boshqarishda qo'llaniladigan asosiy usullar, ularning pedagogik xususiyatlari va samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim sharoitida boshqaruv usullarini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayonini boshqarish, pedagogik boshqaruv, boshqarish usullari, ta'lim sifati, pedagogik jarayon

Kirish

Ta'lim jarayoni murakkab va ko'p qirrali tizim bo'lib, uni samarali tashkil etish va boshqarish ta'lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Ta'lim jarayonini boshqarish orqali o'qitish va tarbiyalash faoliyati rejalashtiriladi, muvofiqlashtiriladi va nazorat qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim jarayonini boshqarish faqat ma'muriy faoliyat bilan cheklanmay, balki pedagogik, psixologik va metodik yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli ta'lim jarayonini boshqarish usullarini chuqur o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Ta'lim jarayonini boshqarish tushunchasi va mohiyati

Ta'lim jarayonini boshqarish — bu ta'lim maqsadlariga erishish uchun o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatini rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish va baholash jarayonidir. Ushbu boshqaruv jarayoni ta'limning uzluksizligi va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonini boshqarishning mohiyati shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan pedagogik jarayonni ongli va tizimli ravishda yo'naltirishdan iborat.

Ta'lim jarayonini boshqarishning asosiy maqsadlari

Ta'lim jarayonini boshqarishning asosiy maqsadi ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning bilim, ko'nikma hamda malakalarini samarali shakllantirishdir. Shu bilan birga, boshqaruv jarayoni o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlashga qaratiladi.

Boshqaruv orqali pedagogik jarayonda tartib, izchillik va muvofiqlik yaratiladi hamda ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasida samarali hamkorlik ta'minlanadi.

Ta'lim jarayonini boshqarish usullarining umumiy tasnifi

Ta'lim jarayonini boshqarish usullari mazmuni va qo'llanilishiga ko'ra bir necha guruhlariga bo'linadi. Ushbu usullar pedagogik jarayonni samarali tashkil etishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Boshqarish usullari o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini yo'naltirish, rag'batlantirish va nazorat qilish orqali ta'lim jarayonining yuqori natijadorligini ta'minlaydi.

Ma'muriy-boshqaruv usullari

Ma'muriy-boshqaruv usullari ta'lim jarayonini tashkil etishda buyruq, ko'rsatma, nizom va rejalarga asoslanadi. Ushbu usullar orqali ta'lim muassasasining ichki tartibi, o'quv jarayonining rejasi va qoidalari belgilanadi.

Ma'muriy usullar ta'lim jarayonida intizom va mas'uliyatni ta'minlashga xizmat qiladi. Biroq, bu usullarni haddan tashqari qat'iy qo'llash o'quvchilarning mustaqilligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Pedagogik-uslubiy boshqaruv usullari

Pedagogik-uslubiy usullar ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishga qaratilgan. Ushbu usullar dars metodlarini tanlash, ta'lim texnologiyalarini qo'llash va o'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilish orqali amalga oshiriladi.

Pedagogik-uslubiy boshqaruv usullari o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega

Psixologik-pedagogik boshqaruv usullari

Psixologik-pedagogik usullar o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini boshqarishni nazarda tutadi. Ushbu usullar orqali o'quvchilarning motivatsiyasi, qiziqishi va ehtiyojlari inobatga olinadi.

Rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlash va ijobiy munosabatni shakllantirish psixologik boshqaruvning asosiy jihatlaridan hisoblanadi.

Nazorat va baholash usullari

Nazorat va baholash usullari ta'lim jarayonining natijadorligini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu usullar orqali o'quvchilarning bilim darajasi, ko'nikma va malakalari baholanadi.

Nazoratning muntazam va adolatli olib borilishi o'quvchilarning o'z ustida ishlashiga va bilimlarini mustahkamlashiga yordam beradi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida boshqarish usullarini takomillashtirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish boshqaruv usullarini yanada samarali qiladi. Elektron jurnal, masofaviy ta'lim platformalari va raqamli monitoring tizimlari boshqaruv jarayonini soddalashtiradi.

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini boshqarishda shaffoflik va samaradorlikni oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonini boshqarish usullari ta'lim sifatini ta'minlash va pedagogik jarayonni samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Ma'muriy, pedagogik-uslubiy, psixologik va nazorat usullarining uyg'un holda qo'llanilishi ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini belgilaydi.

Ta'lim jarayonini boshqarish usullarini doimiy ravishda takomillashtirib borish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Xaydarov S.A. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.